

دولت جمهوری اسلامی افغانستان

لوی څارنوالی

مرستیالی در امور مالی و اداری

ریاست آموزش های مسلکی

حقوق متضررين

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
1	مقدمه .....
I- مفاهیم و کلیات	
2	1.1- مفهوم متضرر .....
2	2.1- مفهوم حمایت .....
II- انواع متضررین	
3	1.2- مجنی علیه متضرر .....
4	2.2- مظنون و متهم متضرر .....
III-انواع حمایت های قانونی متضرر	
4	1.3- موارد حمایت های مادی از متضرر .....
7	2.3- حمایت های معنوی از متضرر .....
9	منابع و مآخذ .....

برخور داری و دسترسی به حقوق، از جمله حقوق اساسی اتباع می باشد که در قانون اساسی کشور نیز تسجیل یافته است. متضررین نیز به عنوان بخشی از اتباع کشور، حق دارند تا در صورتیکه ضرر مادی یا معنوی از جانب اشخاص و نهاد های عدلی و قضایی برای شان وارد می گردد، از حقوق مسلم شان برخوردار گردند تا عدالت به بهترین وجه مطلوب تامین گردیده و یک جامعه قانونمند و شهروندان مرفه و برخوردار از حقوق و آزادی های سیاسی و مدنی، داشته باشیم.

اشخاص گاهی به سبب ارتکاب جرم علیه آنان، و گاهی هم در اثر مظنونیت به ارتکاب جرم، از طرف شخص دیگر و یا نهاد های عدلی و قضایی، صدمات جانی، مالی و معنوی را متقبل می گردند. اما علی الرغم حمایت های قانونی مسجل در قوانین نافذ کشور، بعضاً این متضررین نسبت بی خبری از حمایت های قانونی، از حقوق مسلم شان مستفید نشده محروم می گردند.

ما در جزوه معلوماتی حاضر، سعی می نمایم تا از طریق به معرفی گرفتن ضرر های وارده و حمایت های قانونی پیرامون حقوق متضررین، زمینه را برای احقاق حقوق شهروندان (متضررین)، فراهم سازیم.

روی همین اصل جزوه معلوماتی حاضر را به دو بخش عمده تقسیم نموده ایم که در بخش اول، ضمن بیان مفهوم ضرر و متضررین، انواع ضرر های وارده بر اشخاص را تبیین نموده و در قسمت دوم به شرح حمایت های قانونی در زمینه رسیدگی به حقوق متضررین، می پردازیم.

متضررین و حمایت های قانونی

I. مفاهیم و کلیات

در این بخش ضمن شرح مفاهیم متضرر و حمایت قانونی، انواع متضررین جرایم جنایی را به معرفی می گیریم.

1.1- مفهوم متضرر

متضرر به شخصی اطلاق می شود که در اثر ارتکاب جرم و یا به سبب اجراءات نهاد های عدلی و قضایی به وی ضرر مادی یا معنوی عاید شده باشد.

منظور از متضرر در این جزوه، شخصی است که در اثر ارتکاب جرم توسط شخص دیگر، مجنی علیه یا قربانی واقع شده و بر مال، جسم و حیثیت وی زیان و صدمه وارد شده است و همچنان آنعده از اشخاصی که به ظن ارتکاب جرم توسط نهاد های کشفی (پولیس و امنیت ملی) گرفتار و توسط خائرنوالی مورد تحقیق قرار گرفته مدتی را در نظارت یا تحت توقیف سپری نموده و سپس به دلیل عدم موجودیت دلایل الزام براءت حاصل می کنند را، را نیز شامل می شود.

2.1- مفهوم حمایت

منظور از حمایت در این جزوه، حمایت های حقوقی و قانونی است که در قوانین نافذه کشور از جمله قانون اساسی، کود جزا و قانون اجراءات جزایی، برای متضررین در نظر گرفته شده است.

از آنجایی که اکثر متضررین و وابستگان آنها، از حمایت های قانونی که شامل حال شان می شود آگاهی ندارند، اغلباً از این حمایت ها برخوردار نمی شوند و بدین منوال حقوق اساسی شان در جریان کشف، تحقیق و محاکمه نادیده گرفته می شود و یا اینکه بعد از براءت و پس از سپری نمودن محکومیت، از حمایت های مادی و معنوی قانونی مستفید نمی گردند.

حمایت های قانونی از متضررین در اکثر قوانین نافذه کشور از جمله قانون اساسی، کود جزاء، قانون اجراءات جزایی، قانون منع خشونت علیه زن، قانون منع آزار و اذیت علیه زن و سایر قوانین، تسجیل شده است که در بخش حمایت های قانونی این جزوه، به تفصیل بحث می گردد.

II. - انواع متضررین

با نگاهی به وضعیت کنونی جامعه و کشور مان، گروه های متنوع و متعددی از متضررین را می توان، شناسایی و تصنیف نمود، مانند متضررین جرایم تروریستی، متضررین جرایم جنایی، متضررین آفات طبیعی و غیره اما در جزوه معلوماتی حاضر ما در تلاش آن هستیم تا متضررین جرایم جنایی را معرفی نموده و حمایت های قانونی را در زمینه شرح دهیم.

معمولاً دو گروه از اشخاص در اثر جرایم جنایی و یا به نسبت آن، متضرر واقع می شوند. گروه اول، اشخاصی هستند که جرم علیه آنها ارتکاب یافته و متضرر یا قربانی واقعی جرم، محسوب می گردند و گروه دوم، شامل اشخاصی است که به ظن یا اتهام ارتکاب جرم توسط نهاد های کشفی گرفتار و توسط خائرنوالی، مورد تحقیق قرار گرفته و مدتی را تحت نظارت و یا توقیف قرار می گیرند و سپس بنا بر عدم موجودیت دلایل الزام، برائت حاصل می نمایند.

در این بخش، نخست مجنی علیه متضرر را معرفی نموده و سپس به بیان جایگاه متضرر مظنون یا متهم می پردازیم.

1.2- مجنی علیه متضرر

شخصی که در اثر ارتکاب جرم توسط شخص دیگر متضرر واقع گردیده و از حیث مادی و یا معنوی به مال، جسم و حیثیت وی ضرر وارد شده، قربانی اصلی جرم بوده و مستحق حمایت های لازم قانونی می باشد.¹

به طور مثال شخصی که در اثر عمل جرمی دیگری زخم بر می دارد، یا مال خود را از دست می دهد و یا هم به عزت، کرامت و حیثیت خودش و یا خانواده اش لطمه وارد می شود، حق دارد که از حمایت های لازم قانونی حین رسیدگی به قضیه مربوطه، برخوردار باشد. هرچند قوانین نافذ کشور در این زمینه حمایت های قانونی لازمه را بیان داشته است.²

---

¹- ماده ششم قانون اجراءات جزایی مصوب 1393، تحت عنوان «حقوق مجنی علیه» به حمایت این گروه از متضررین پرداخته است.
²- این نوع حمایت ها در ماده 51 قانون اساسی، مواد مختلف کود جزا و قانون اجراءات جزایی، تسجیل شده است که در بخش حمایت ها، به معرفی گرفته می شود.

اما نسبت عدم آگاهی اکثر شهروندان از این حمایت‌ها، از این حقوق قانونی مستفید شده نمی‌توانند.

2.2- مظنون و متهم متضرر

با تأسف یکی دیگری از مشکلات موجود در جامعه ما، عدم توجه به حقوق از دست رفته مظنون و متضرری است که در اثر مظنون واقع شدن به یک جرم تحت پیگرد قانون قرار گرفته مدتی را تحت نظارت و توقیف، سپری می‌نماید. اما در جریان تعقیب عدلی نسبت عدم موجودیت دلایل الزام کافی مبنی بر مجرمیت وی، موصوف برائت حاصل می‌نماید.

این درحالیست که در جریان تعقیب عدلی (کشف و تحقیق) ضررهای مادی و معنوی را متقبل شده است که نیاز به جبران خسارات مادی و معنوی دارد، مثلاً شغل خود را از دست داده، یا عواید متوقعه در این مدت را به دست نیاورده و حیثیت و جایگاه خانوادگی و اجتماعی اش صدمه دیده است. اما از بعد از برائت گرفتن، از حمایت‌های قانونی برخوردار نشده است.

ما در جزوه حاضر در صدد آن هستیم تا ضمن معرفی این حمایت‌های قانونی، هریک از متضررین اعم از مجنی علیه (قربانی جرم) و مظنون یا متهمی را که نسبت نبود دلایل الزام کافی، برء الذمه شناخته شده است، با حقوق مسلم شان آشنا، بسازیم.

III. انواع حمایت‌های قانونی متضرر

اکنون متضررین را شناسایی نمودیم، لازم است پیرامون حمایت‌های قانونی در زمینه رسیدگی به حقوق متضررین پرداخته شود. روی همین اصل در این بخش، حمایت‌های مادی و معنوی تذکر یافته در قوانین نافذه کشور، ذیلاً تبیین می‌گردد.

قانون اساسی کشور، به شکل کلی بدون در نظر داشت و وضعیت شخص «مجنی علیه، مدعی حق العبد، مظنون و متهم» به حمایت «مادی و معنوی» متضررین پرداخته است «هر شخص که متضرر واقع شود مستحق جبران خساره (مادی و معنوی) بوده و می‌تواند برای حصول آن در محکمه اقامه دعوی نماید».¹

1.3- موارد حمایت‌های مادی از متضرر

قانون اجراءات جزایی، کود جزا و قانون منع خشونت علیه زنان به حمایت مادی حقوق مجنی علیه، مدعی حق العبد، مظنون، متهم و مسئول حق العبد پرداخته است.

¹- ماده 51 قانون اساسی مصوب 1382.

الف- مصادیق حمایت های مادی مجنی علیه و مدعی حق العبد

1. **قانون اجراءات جزایی**: در مواد متعدد به حمایت مادی «جبران خساره» و حمایت معنوی «مانند

اعاده حیثیت و برگشت به وظیفه» اشاره نموده است.

✓ جبران خساره: از احکام قانون اجراءات جزایی دانسته می شود که اگر از اثر ارتکاب جرم یا فعل

غیر شخصی متضرر گردد؛ بالای مرتکب یا مسوول حق العبد دعوی جبران خساره را دارا می

باشد تا اصل مال، قیمت آن و جبران خساره آن را مطابق احکام قانون مطالبه و دریافت

نماید.¹

✓ حضور در جریان تعقیب عدلی و توجیه سوالات خاص به متهم در جرایم قتل و جرح؛

✓ دسترسی به اطلاعات و معلومات در مورد اجراءات و نتایج پیگیری قضیه در مراحل

مختلف تعقیب عدلی؛

✓ حق اعتراض بر اجراءات مآمور ضبط قضائی، اهل خبره، خازنوال و قاضی مطابق احکام

قانون؛

✓ دسترسی به مساعدتهای حقوقی، مادی، طبی، روانی و اجتماعی ضروری؛

✓ فراهم ساختن حضور ترجمان توسط پولیس، خازنوالی و محکمه برای مجنی علیه، مظنون

یا متهمی که زبان مورد استفاده در اجراءات تعقیب عدلی را نداند؛

✓ حق درخواست رد صلاحیت اهل خبره، قاضی و خازنوال؛

✓ حق معرفی معاینات عدلی طبی به مرجع ذیصلاح معرفی و نشان انگشت، خون، موی، اکسری

و سایر مدارک را که از محل واقعه اخذ گردیده؛

✓ حق انصراف مجنی علیه یا نماینده وی از شکایت؛

✓ حق مطلع شدن از ختم تحقیق؛

✓ حق اعتراض علیه قراریکه راجع به عدم لزوم اقامه دعوی جزائی صادر گردیده است؛

✓ حق حضور در جریان محاکمه.²

2. **کود جزا**: در موارد آتی به حمایت حقوق مجنی علیه پرداخته است.

✓ رضایت مجنی علیه من حیث اسباب اباحت در بازی های ورزشی و عملیات جراحی؛

¹- مواد 3 و 4 قانون اجراءات جزایی مصوب 1393.

²- مواد 11-13-17-49-68-163-170-206 قانون اجراءات جزایی مصوب 1393.

- ✓ مشدده دانستن مجازات مرتکب که از ناتوانی مجنی علیه سوء استفاده نموده است
- ✓ عدم تعقیب عدلی مجنی علیه در جرم قاچاق انسان؛
- ✓ عدم نظر گرفتن رضایت طفل در جرم تجاوز جنسی؛
- ✓ عدم تعقیب عدلی مجنی علیه جرم تجاوز جنسی؛
- ✓ جبران خساره به نفع مجنی علیه در تمام جرایم علیه اموال.

3. قانون منع خشونت علیه زن

- ✓ حق تدابیر حمایتی به منظور حمایت از مجنی علیها (متضرر خشونت) اتخاذ می گردد.¹
- ✓ تعقیب عدلی مرتکب خشونت مطابق احکام قانون.
- ✓ دسترسی به مرکز حمایتی یا خانه امن یا سایر محلات مصون به موافقه وی.
- ✓ دسترسی به خدمات صحی عاجل طور رایگان.
- ✓ داشتن وکیل مدافع یا مساعد حقوقی.
- ✓ جبران خساره ناشی از عمل جرمی.
- ✓ محرمیت موضوع نسبی.
- ✓ سایر حقوقی که در اسناد تقنینی پیشینی گردیده است.

ب- حمایت های مادی مظنون یا متهم

1. **کود جزا:** در موارد آتی به حقوق مظنونین و متهمین پرداخته است
  - ✓ تساوی حقوق مظنون، متهم و محکوم بدون نظر داشت تعلقات ملیتی، نژادی و سایر موارد؛
  - ✓ تطبیق قانون از حیث زمان به نفع متهم؛
  - ✓ حق مستفید شدن از احوال مخففه قضایی.²

2. قانون اجراءات جزایی

- ✓ رعایت حقوق فردی مظنون، متهم، محکوم علیه و مجنی علیه و حمایت حقوق جامعه در اجرای تحقیق و تعقیب عدلی.
- ✓ ارائه اسناد، مدارک و شهود، استجواب از شهودی که علیه وی شهادت داده اند و حضور و استماع شهودی که به نفع وی شهادت میدهند.
- ✓ استفاده از حق سکوت و امتناع از هر گونه اظهارات.

¹- مواد 3 - 6 - منع خشونت علیه زن مصوب 1388.

²- مواد 6-17 - 218 - 518 - 208 - 626 - 642 کود جزا مصوب 1396.

- ✓ تعیین وکیل مدافع یا داشتن مساعد حقوقی مطابق احکام قانون.
- ✓ اظهار نظر پیرامون اشیاء و مدارک ضبط شده.
- ✓ داشتن ترجمان.
- ✓ دسترسی به نقل اوراق مندرج دوسیه ؛
- ✓ اعتراض بر اجراءات مامور ضبط قضائی، اهل خبره، خاړنوالی و محکمه.
- ✓ تقاضای جلسه استماعیه مبنی بر اصدار قرار در مورد قانونیت توقیف وی از محکمه ذیصلاح.
- ✓ ارتباط کتبی یا شفاهی به صورت آزاد و محرم با نماینده قانونی خویش، طبق احکام قانون.
- ✓ حق حضور در جریان محاکمه.
- ✓ حق جرح شهود.
- ✓ دادن اطلاع به فامیل یا اقارب وی حین گرفتاری از طرف مرجع گرفتار کننده.
- ✓ اظهار مطالب و ارائه دلایل بصورت آزادانه.¹
- ✓ دریافت یک مبلغ متناسب به عاید روزانه یا به تشخیص محکمه، در صورتیکه بعد از سپری کردن نظارت و توقیف براءت حاصل نماید.²

2.3- حمایت های معنوی از متضرر

حمایت های معنوی مجنی علیه و مدعی حق العبد در اسناد تقنینی کشور به بررسی گرفته شده است.

الف- موارد حمایت مجنی علیه و مدعی حق العبد

1. قانون اجراءات جزایی: رعایت حقوق فردی مظنون، متهم، محکوم علیه و مجنی علیه و حمایت حقوق جامعه در اجرای تحقیق و تعقیب عدلی، از جمله اهداف این قانون دانسته است. و مهم ترین حمایت های معنوی تذکر یافته در این قانون عبارت از:
  - ✓ حفظ احترام به شخصیت و کرامت انسانی مجنی علیه، مظنون، متهم و محکوم علیه،
  - ✓ برخورد منصفانه، احترام به کرامت انسانی و حفظ حرمت شخصی.
  - ✓ تأمین مصئونیت.

¹- مواد 7 قانون اجراءات جزایی مصوب 1393.

²- محتوای ماده 323 قانون اجراءات جزایی.

✓ مکلفیت مستفید شونده از بدیل حبس به پرداخت جبران خساره به مجنی علیه¹.

ب- موارد حمایت های معنوی مظنون یا متهم

1. قانون اجراءات جزایی: در مورد حمایت های معنوی مظنون یا متهم چنین مشعر است:
  - ✓ حفظ به احترام شخصیت و کرامت انسانی مجنی علیه، مظنون، متهم و محکوم علیه
  - ✓ دانستن جرم نسبت داده شده و کسب توضیحات در مورد اتهام وارده و اجراءات قضیه .
  - ✓ مصئونیت از گرفتاری یا توقیف خودسرانه و حق دریافت جبران خساره وارده مطابق احکام این قانون.
  - ✓ مصئونیت از توهین، تحقیر، تعذیب جسمی، روانی و هر گونه برخورد غیر انسانی .
  - ✓ حق رد قاضی، خارنوال، وکیل مدافع و اهل خبره.
  - ✓ اظهار کلام اخیر در محکمه.
  - ✓ تعقیب عدلی بدون تاخیر، مطابق احکام این قانون.
  - ✓ محاکمه بصورت علنی، مطابق احکام این قانون.
  - ✓ برگشت به شغل و جایگاه اجتماعی؛
  - ✓ اعاده حیثیت به حکم قضاء یا طبق قانون.

---

¹- ضمیمه شماره دوم قانون اجراءات جزایی در مورد حجز و بدیل حبس .

منابع و مآخذ

- 1- قانون اساسی افغانستان، مصوب 1382 هـ. ش.
- 2- کود جزای افغانستان، مصوب 1396 هـ. ش.
- 3- قانون اجراءات جزایی افغانستان، مصوب 1393 هـ. ش.
- 4- قانون منع خشونت علیه زن و تعدیلات آن، مصوب 1388 هـ. ش.
- 5- قانون منع آزار واذیت زنان و اطفال، مصوب 1396 هـ. ش.
- 6- ضمیمه شماره 2 قانون اجراءات جزایی در مورد حجز و بدیل حبس، مصوب حوت 1396 هـ. ش.